

вірші з “Літописця” Єрлича // Записки НТШ. – Львів, 1931. – Т. 151; Мицик Ю. Національно-визвольна війна українського народу сер. XVII ст. очима Єрлича // Архіви України. – 1995. – № 4-6. – С. 33-40; Тесленко І. Родинний клан Єрличів // Соціум. Альманах соціальної історії. – Вип. 4. – Київ, 2004. – С. 135-188; Яковенко Н. Нові джерела до історії Острозької школи – першого учбового закладу вищого типу у східних слов’ян // Прогресивна суспільно-політична думка в боротьбі проти феодальної реакції та католицько-уніатської експансії на Україні: Тези... конф. – Львів, 1988. – С. 40-42; Її ж. Життєпростір versus ідентичність руського шляхтича XVII ст. (на прикладі Яна / Йоакима Єрлича) // Україна XVII століття: суспільство, філософія, культура. – Київ, 2005. – С. 475-509; Kardaszewicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. Materiały do historyi Wołynia. – Warszawa – Kraków, 1913. – S. 41, 48, 51, 65, 75-77; Perenda J. Jerlicz (Irlicz) Joachim // Polski Słownik Biograficzny. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1964. – Т. 11. – S. 175-176; Wójcicki K. W. Jerlicz (Joachim) // Encyklopedia powszechna Orgelbranda. – Warszawa, 1863. – Т. 13. – S. 255-257; Wyjicki K.W. Joachim Jerlicz i latopisiec albo kroniczka jego od r. 1620 do 1673 // Biblioteka Warszawska. – 1853. – Т. 2. – S. 183-204.

Петро Кралюк

Єшибот в Острозі

Вища талмудична школа при Великій єврейській синагозі міста, що працювала тут упродовж XVI-XVIII ст., в т. ч. у роки діяльності ОА.

Термін “єшибот” (або “єшива”) означає засідання, збори чи нараду учнів під головуванням “старшого” (вченого-равина). Такі школи перебували на утриманні єврейських громад. Глава Є. (рош-єшива), маючи щедре утримання, міг без турбот завідувати школою і займатися вченою діяльністю. Громада утримувала за свій рахунок також його учнів, яких називали бахурами. Водночас кожному з цих учнів призначалося не менше двох хлопчиків, яких вони повинні були на-

вчати, вправляючись тим самим у викладанні Талмуда. Крім учнівської молоді, заняття в Є. відвідували вчені євреї як з місцевої, так і з інших громад, що вже здобули талмудичну освіту і бажали поглибити її під керівництвом цього рош-єшиви. Обов’язкове для учнівської молоді навчання у своєму єшиботі тривало протягом двох семестрів – приблизно з квітня до липня і з жовтня до січня. Під час щоденних занять у центрі зали сидів рош-єшива, навколо нього ставали вчені талмудисти і учні-єшиботники. Заняття розпочиналися з відповідей і роз’яснень ректора на запропоновані присутніми складні талмудичні питання; після цього рош-єшива читав чергову лекцію із власними тлумаченнями і доповненнями. Після лекції він організовував науковий диспут, побудований найчастіше на зіставленні суперечливих місць у Талмуді чи коментарях до нього. Наприкінці літнього і зимового семестрів призначалися підсумкові диспути для учнівської молоді за участю рош-єшиви.

Є. в Острозі, як і місцева єврейська громада, виникнення якої належить до кінця XIV ст., був одним із найстаріших на Волині. Острозькій єврейській громаді – одній із чотирьох “головних волинських громад” – належала значна роль у кагальному самоуправлінні єврейства Речі Посполитої. Економічний розквіт острозького єврейства в XVI – першій половині XVII ст., релігійна й етнічна толерантність, характерна для міського життя Острога, сприяли формуванню в місті відомого у Східній і Центральній Європі осередку єврейської культури, центром якої став місцевий Є. Значення Є. в житті острозької громади підкреслювалося одночасним, як правило, зайняттям його рош-єшивою посади головного міського равина.

Вищий талмудичний навчальний заклад в Острозі існував уже на початку XVI ст., коли його очолював равин Калман Габеркастен. Здобуття острозьким Є. авторитету

в єврейському світі пов'язане з діяльністю рош-ешив Соломона Лур'є (Лурії), який очолював його в 1550-1568 рр., *Ісайї Горовича* (поч. XVII ст.), *Самуїла Едельса* (до 1631). Усупереч панівному в тогочасній єшиботній системі навчання методу схоластичних дискусій, де красномовство і дотепність цінувалися вище, ніж ерудиція і глибина обізнаності з першоджерелами, *С. Едельс* в основу навчання в острозькому Є. впровадив вивчення текстів самого Талмуда і найавторитетніших коментарів до нього, а не пізніших равинських кодексів; водночас він негативно ставився до поширених тоді містичних учень. Останнім з острозьких рош-ешив перед 1648 р. був равин Давид Галеві. Сучасники неодноразово відзначали високий рівень викладання в острозькій вищій равинській школі, прекрасний склад і підготовку її учнів, щедри пожертви євреїв-острожан на її

утримання. Вихідців з Острога зустрічаємо серед громадських діячів, равинів, представників талмудичної релігійно-етичної і правової літератури в єврейських громадах низки європейських і близькосхідних країн. Про високий авторитет острозької громади та її Є. у єврейському світі свідчить найменування Острога "Волинським Єрусалимом" і тлумачення власної назви міста як "Місто Закону", "Місто Тори" (Os-Torach).

Література: Вишницер М. Иешибот // Еврейская энциклопедия: Свод знаний о еврействе и его культуре в прошлом и настоящем. – С.-Петербург: Общество для научных еврейских изданий и Издательство Брокгауз и Ефрон, (б. р.). – Т. 8. – С. 725-734; Острог // Там само. – Т. 12. – С. 149-152; Эдельс Самуил Елизар бен – Иуда // Там само. – Т. 16. – С. 154-155; Biber M. Maskeret le – Žedole Ostroha. – Бердичів, 1907 (на івриті).

Рафаель Шнізель